

Bijlage 2

Verantwoording "Kapitein Filippo en de Zeemanspot"

Bij het schrijven van dit eerbetoon aan kapitein Filippo is vooral geput uit:

1]

Filippo, A. ; *Historisch overzicht van de "Zeemanspot" 1941-1945*; Rotterdam 1945

Filippo, A. ; *Verslag over de "Zeemanspot"*, Rotterdam, 1945 (NIOD, DOC II-924, a-2

(Dit is de verbeterde versie van het Historisch Overzicht)

2]

In de jaren '50 kreeg mr. P. Sanders uit Schiedam opdracht van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (RIOD) om onderzoek te doen naar het ontstaan en de activiteiten van het Nationaal Steunfonds en haar voorlopers. Hij interviewde verschillende personen die hadden meegewerkt aan de "Zeemanspot" en zo kwamen meer feiten aan het licht.

In 1960 verscheen zijn rapport: *Het Nationaal Steunfonds, bijdrage geschiedenis financiering van het verzet '41- '45; uitg. Nijhoff, Den Haag 1960*

3]

Vervolgens, van 1969 tot 1994, schreef de voormalig directeur van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, Dr. L. de Jong, zijn 26 delen over "*Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*". In verschillende delen van dit boekwerk wordt aandacht besteed aan het ontstaan en verloop van meerdere illegale activiteiten op het gebied van fondsenwerving ten behoeve van hulp aan: gezinnen van de zeevarenden in geallieerde dienst, gezinnen van krijgsmacht-personeel in krijgsgevangenschap of gesneuveld, gezinnen van omgekomen of ondergedoken verzetslieden.

Ook wordt de financiering/fondsenwerving ter bekostiging van het werk van de diverse verzetsgroepen beschreven, hoe Gijs van Hall en zijn broer Wally, als bankiers van het verzet, vanaf 1943 onder de naam N.S.F. vele ondergrondse activiteiten bekostigden met o.a. hun steun aan het Zeelieden Disconto Instituut (ZDI) en het Landrotten Disconto Instituut (LDI), kortweg "Zeeliedenfonds" of "Zeeliedenpot" en "Landrottenfonds" of "Landrottenpot" genoemd. Dat is hun grote verdienste.

Deze benamingen worden door De Jong afwisselend gebruikt, maar de activiteiten hiervan moeten echter **NIET** verward worden met die van de "Zeemanspot".

Weergave ontwikkeling "Zeemanspot"

Onderstaande citaten uit het rapport van mr. P. Sanders staan in deze verantwoording *cursief* vermeld en illustreren aan de hand van correspondentie en gesprekken in chronologische volgorde hoe de "Zeemanspot" tot ontwikkeling kwam.

Mr. G. van Hall, Amsterdam aan Mr. P. Sanders, Schiedam. Amsterdam, 16 October 1951. Amice,

Onlangs ontving ik van de heer Meulenbelt, die zoals je weet de uitgave "Onderdrukking en Verzet" voor Meulenhoff verzorgt, bijgaand rapport van Kapitein Filippo [Filippo] over de Zeemanspot. Ik weet niet of dit je bekend is; met de inhoud ervan kan ik mij in het algemeen verenigen, met dien verstande dat het rapport uit de aard der zaak van Rotterdamse zijde de zaak beziet, aangezien Filippo eigenlijk niet goed op de hoogte was van wat er in Amsterdam gebeurde. Ik vermoed echter dat het je wel zal interesseren, aangezien het verschillende aspecten van deze zaak nog eens duidelijk belicht. Met vriendelijke groeten, Mr. G. van Hall.

Mr. P. Sanders, Schiedam, 17 Oct. 1951. Den Weledelgest. Heer Mr. G. van Hall, Tesselschadestraat 12, Amsterdam. Amice, Hartelijk dank voor de toezending van het rapport Filippo [Filippo] over de Zeemanspot.

Het was mij reeds bekend, dat dit het officiële rapport is, hetwelk bij Oorlogsdocumentatie berust. Intussen heb ik op dit rapport van verschillende zijden enige retouches ontvangen en, zoals ik U mededeelde, heeft de Heer van der Wijk een geheel nieuw verhaal geschreven. Ik ben nu ongeveer zover, dat ik uit al die verschillende inlichtingen de historisch juiste zal moeten distilleren. T.z.t. zal ik ongetwijfeld ook met U nog wel over verschillende punten contact moeten hebben. Inmiddels nogmaals ten zeerste bedankt en met hartelijke groeten.

- - - -

Dit rapport "Historisch Overzicht van den "Zeemanspot", Rotterdam, Augustus 1945 " wordt grotendeels gevolgd.

Kapitein Filippo was van het najaar 1940 bezig met het inzamelen van gelden om die uit te lenen aan gezinnen van HAL opvarenden verspreid over het hele land om de eventueel te kort schietende door de rederij betaalde week- en maandbrieven aan te vullen.

Sanders: Gesprek met den Heer F. Avontuur uit Haren (Gr.) op Woensdag 24 October 1951.

Kapitein Filippo was een goede vriend van mij. In September 1940 heeft hij mij gevraagd om in het Noorden te gaan werken voor de vrouwen van het zeevarend koopvaardijpersoneel en van Radio Holland. Financieel kon ik mij redden met geleend geld. De meeste steun heb ik gehad van de tabaksfabriek van Niemeyer in Groningen.

In die tijd begonnen de Nazi's de 'Slag om Engeland' en de naderhand vergeefse invasieplannen. Overal in onze havens lagen de schepen al klaar.

De bezetter zag onze buitengaatse bemanningen als vijand in dienst van Engeland en begon April 1941 met represailles door het reduceren van deze geldelijke delegaties. Prompt riep de minister in Londen via Radio Oranje de luisteraars in bezet Nederland op hun gedupeerde landgenoten te steunen. Hij stelde zich garant de ingezamelde gelden te zijner tijd terug te betalen.

In april 1941 schrijft kapitein Filippo, dat hij bezoek kreeg van zijn buurman Cornelis Trapman, personeelschef bij de V.N.S., die in Scheveningen bezig was geweest voor gezinnen uit de visserij. Zij begonnen lijsten te verzamelen van buitengaatse bemanningen van alle Rotterdamse rederijen. Buurman ir. S. Van der Wijk, een

assuradeur met connecties aan de beurs, regelde de benodigde gelden. Tenslotte kwam buurman H.G. Spits, een boekhouder, zijn hulp aanbieden.

Zo begon in stadsdeel Hillegersberg de 'Zeemanspot'.

Filippo: Ook de Heer J. H. Verbaan te Den Haag, hoofdmachinist der HAL en de Heer W.P.J. Morée te Rotterdam, kapitein der HAL behoorden tot deze kleine kring van ingewijden.

Sanders: Gesprek met C. Trapman op 30 Sept 1953.

Direct na de aankondiging in de Nederlandse radio op 11 April 1941 dat maatregelen tegen de Nederlandse zeemansvrouwen zouden worden getroffen ben ik met het werk begonnen. Ik was toen personeelschef bij de Verenigde Nederlandse Scheepvaartmaatschappijen. Reeds in die eerste dagen had ik contact met Kapitein Filippo en heb ik met hem samen de lijsten opgesteld, Filippo voor de Holland Amerika Lijn en ik voor de V.N.S. Ook van andere maatschappijen moesten wij lijsten krijgen van het personeel, dat door de maatregelen getroffen zou worden. Het was niet zo eenvoudig om die lijsten te verkrijgen, ook al vroegen wij niet aanstonds om geldelijke bijdragen.

Ik heb derhalve van het begin af aan tot het einde toe met Kapitein Filippo samengewerkt

Sanders: Gesprek met H. G. Spits op Zaterdag 21 Maart 1953.

Door de Heer Trapman destijds chef van de personeelsafdeling bij de Ver. Ned. Scheepvaart Mij VNS ben ik bij de Zeemanspot gekomen. Ik was toen boekhouder bij een groentenexportfirma. Iedere Donderdag kwamen de Heer Trapman en ik bij Kapitein Filippo om de lopende zaken te bespreken. Kapitein Filippo was, zoals U weet de centrale figuur van de Zeemanspot. Vanaf 1 Januari 1944 was ik als boekhouder in dienst bij de Zeemanspot, waarvoor ik een salaris ontving. Na de oorlog was ik met de afwikkeling van de Zeemanspot belast, tot September 1947.

U laat mij nog zien een afschrift van het verslag van Kapitein Filippo, dat U van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie hebt ontvangen. In mijn bezit bevindt zich het door k.F. ondertekende enige exemplaar van zijn verslag. Dit is op mijn schrijfmachine getypt en door k.F. op zijn ziekbed in augustus 1945 ondertekend. Gedurende de laatste maanden was ik de enige, die tot k.F. toegang had'.

Filippo: De normen waren met ingang van 15 October 1941 als volgt vastgesteld --- , het oorspronkelijke bedrag van den maand- of weekbrief niet te boven gaande. Het mindere personeel viel hierdoor vrijwel geheel buiten de gemaakte regeling en bleven dus alleen kapiteins en officieren over, waar de zorgen aan zouden moeten worden gewijd.

In Februari 1942 waren de normen wederom verminderd. Als gevolg van deze maatregelen kwam thans een stroom van onderofficieren en minderen onder de steunregeling te vallen.

De destijds gemaakte contacten werden weder opgenomen, doch velen zagen nu tegen het werk op. Inmiddels sprak ik begin October 1941 met den assuradeur den Heer Ir. S. VAN DER WIJK te Hillegersberg, over ons plan, die vol enthousiasme geld begon te collecteren met goed resultaat.

In November 1941 kwam ik in contact met den Heer A. J. TEUNISSEN, Directeur der N.V. Ned. Glasindustrie "De Merwede" te Dordrecht, die al reeds enige betalingen verrichtte aan zeemansgezinnen te Dordrecht en omstreken.

Ook de Heer J. W. VERBAAN te Den Haag, hoofdmachinist der Holland-Amerika-Lijn behoorde tot deze kleine kring van ingewijden, terwijl op voorstel van den Heer TRAPMAN de Heer H. G. SPITS te Hillegersberg bereid werd gevonden de administratie te voeren.

De verkregen contacten leidden tot het resultaat dat wij de medewerking ontvingen van een aantal z.g. "voogden" over het gehele land verspreid.

Verantwoording der ontvangen gelden werd gedaan aan district Rotterdam. De centrale kas te Rotterdam zorgde steeds voor vooruitbetalingen aan de diverse voogden, voor zover deze gelden uit de kas bleken nodig te hebben. Voorop stond dat de vrouwen der opvarenden een niet gezegelde kwitantie zouden tekenen. Hiertegen werd zeer veel oppositie ondervonden, het eenmaal ingenomen standpunt bleef gehandhaafd. Elk district kon dus van de centrale kas geld opnemen tegen inlevering van kwitanties. Voorschotten moesten natuurlijk echter gegeven worden.

Alle uitbetaalde gelden werden als lening beschouwd.

Sanders: Zaterdag 16 oktober 1948. Gesprek met A.J. Teunissen, Stichting 1940-'45, Amsterdam.

In de zomer van 1940 keerden rederijen 2/3 van de delegaties uit. Dat gaf niet veel moeilijkheden, alleen in enkele gevallen, waarin de delegatie zeer krap was of bij zeelui, die bij buitenlandse rederijen voeren. Ik verzamelde toen dus maar in 't klein wat geld in voor iedereen, die ten gevolge van de Duitse maatregelen in moeilijkheden kwam. Eind 1940 had ik 8 of 9 kernen, die mij 't geld afdroegen.

Begin 1941 kreeg ik een geval uit Rotterdam. Ik was in zeevaartkringen niet thuis. Men verwees mij naar de Bond van Scheepwerktuigkundigen (Veenstra). V. bracht mij bij Filippo. Die had geld en geen adressen. Hij was zo onder de indruk van het feit, dat wij uit Dordrecht al mensen uit Rotterdam hielpen, dat hij mij dadelijk in het Bestuur van de Zeemanspot opnam, een zuiver Rotterdamse aangelegenheid.

Het was uitermate moeilijk om te Amsterdam mensen te vinden, die daadwerkelijk wilden helpen en de eerste betalingen werden dan ook vanuit Rotterdam verricht. De Heer D. M. C. DE VOS DE NOOY te Amsterdam werd daarna evenwel bereid gevonden als distribuant dienst te doen.

In Januari 1942 werd door middel van een bevriende relatie contact verkregen met den Heer W. VAN HALL, bankdirecteur te Zaandam, die onmiddellijk genegen bleek Amsterdam en omgeving te gaan bewerken.

Teunissen: Het heeft mij veel moeite gekost om van Hall in het Bestuur te krijgen. Zo typisch Rotterdams was het. Ik werd beschouwd als vertegenwoordiger van de rest van Nederland. Na enkele maanden kwam van Hall met Iman Jacob van den Bosch aanzetten. In Dordrecht werd geen verschil tussen meerderen en minderen gemaakt. Rotterdam zorgde alleen voor officieren; de rest van Nederland zorgde voor officieren en minderen.

De centrale administratie zat in Rotterdam bij Filippo. Toen van Hall v.d. Bosch meebracht, is afgesproken één organisatie te maken voor de financiering van het gehele verzet met de volgende bestuursleden: Rotterdam - Filippo, Amsterdam - van Hall, Eindhoven - v. d. Bosch, Den Haag - Verbaan, Rest van Nederland - Teunissen.

Wij spraken toen af, dat dit de gehele organisatie van de financiering van het verzet zou worden. Na een paar maanden is toen Filippo op dit besluit teruggekomen en zei: "We doen Zeemanspot en verder niets". Wij besloten hem zijn gang te laten gaan en zelf een andere organisatie te maken. [Zeelieden Disconto Instituut]

Philips Eindhoven:

In 1942 kwam Van den Bosch in aanraking met de in Rotterdam opgerichte Zeemanspot en een Amsterdamse groep die zich onder leiding van Walraven van Hall eveneens bekommerde om de gezinnen van niet naar Nederland teruggekeerde zeelieden en deelnemers aan de Februaristaking in 1941. De "landrottenpot" waar

vooral Philips mensen in actief waren, ging samen werken met de Zeemanspot [Zeeliedenpot] van Walraven van Hall.

Filippo: In Februari 1942 werden dezelfde maatregelen van korting bij de uitbetalingen op de Marine-delegaties aangekondigd. Door middel van de Heer W.H. VOETELINK, Hoofd Intendant der Zeemacht gep. HOMSD II te Den Haag, werd verbinding verkregen met de Heer Kapt.-Lt. t.z. J. VARKEVISSER te Baarn, die namens zijn superieuren kwam onderhandelen.

Uit de gevoerde besprekingen bleek dat geen bezwaar bestond om de marine-dames te laten betalen zoals dat bij de koopvaardij geschiedde, op voorwaarde echter dat de te Nederland vertoevende marineofficieren daadwerkelijk zouden medewerken. De medewerking met de marineofficieren, hoewel van korten duur, was zeer aangenaam. De marineofficieren moesten zich nl. in Mei 1942 in krijgsgevangenschap begeven. Het was ten gevolge van dezen maatregel dat de Vice-Admiraal Zijne Excellentie Jhr. SCHORER naar Rotterdam kwam en vroeg hoe het nu met de vrouwen van het marinepersoneel zou moeten gaan. Hem werd belofte gedaan, dat de betaling op de zelfde wijze zou worden voortgezet.

Sanders: gesprek met gep. Kapt. ter Zee J. Varkevisser, Den Haag op Woensdag 5 September 1951.

Ik ben toen in contact gekomen, naar ik meen d.m.v. de oud-officier Marine Stoomvaart Dienst Voetelink, met een reeds bestaande organisatie die de gezinnen van de koopvaardij steunde, wier inkomen eveneens bekort was door den bezetter. De eerste vergadering had plaats ten huize van Voetelink, Laan van Meerdervoort, Den Haag, waar ik in contact kwam met de leider van voornoemde instantie, wijlen kapitein Filippo en tevens met wijlen den Heer Verbaan. Het resultaat was, dat deze organisatie tevens zich het lot van de marinegezinnen aan zou trekken. Mij werd verzocht door de toenmalige Schout bij Nacht L.A.C.M. Doorman de leiding van de Marine-afdeling op mij te nemen.

Toen wij in, naar ik meen, Mei 1942 in krijgsgevangenschap afgevoerd werden, kon ook de Marine-afdeling door blijven werken daar de medewerkende marinemannen voor een opvolgster (hun echtgenoten) of opvolger zorgden.

O.a. op een geregelde marineborrel bij La Paix had ik gelegenheid, mij de medewerking van mijn collega's te verzekeren. Zij verzamelden geld in, droegen het aan mij af. Ik droeg het weer af aan Verbaan.

Na terugkeer uit krijgsgevangenschap heb ik den kapitein Filippo opgezocht en hem tot voor zijn dood nog enige malen gezien. Na diens dood is de Jonge voorzitter geworden van de afwikkeling Zeemanspot en toen deze ging varen werd ik voorzitter. Opgemerkt dient te worden, dat het vele werk, dat aan de afwikkeling verbonden zat praktisch geheel uitgevoerd is door den penningmeester, den Heer A.J. Teunissen uit Naarden.

Filippo: Tegelijk met de Marine werd ook met de Landmacht contact gezocht. Deze wenste echter wapengewijs te werk te gaan, waarmede niet accoord gegaan te worden.

In het begin waren er koeriersdiensten door Controleurs van het Dept. van Waterstaat die voor doorzending van geld en kwitanties zorgdroegen. Vooral de Heren Jan B.A.C. Verschure te Hilversum, Inspecteur van het Vervoerswezen en de Luit. ter zee 2e klasse Jan Bottema te Bussum, welke laatste gedurende het wegvoeren in krijgsgevangenschap uit de trein wist te springen.

Beide heren bouwden illegaal het z.g. natura-apparaat op o.a. voor de 'Zeemanspot' waardoor vrouwen van opvarenden konden worden voorzien van levensmiddelen, textiel. De Heer Verschure is gestorven in het gevangenkamp te Bergen-Belsen, terwijl de Heer Bottema op 17 December 1944 werd gefusilleerd.

Voorts dient omtrent Natura nog vermeld te worden, dat sinds eind 1944 enkele heren naar het Noorden en Oosten van het land er op uitgaan zijn om of tegen den normalen prijs of gratis levensmiddelen voor de

vrouwen onzer zeevarenden te verkrijgen. Hierin zijn wij goed geslaagd, met als resultaat dat gedurende Januari 1945 het nog mogelijk was enkele reizen naar Friesland te maken, teneinde levensmiddelen te halen.

Hierbij heeft de Heer A.J. HAGENS, Adj. Inspecteur der Holland-Amerika-Lijn, te Rotterdam, zich niet alleen zeer verdienstelijk gemaakt met de verdeling, doch ook met het verkrijgen dier goederen.

In Juni 1942 werd de Heer VOS DE MOOY te Amsterdam gevangen genomen en moest naar een opvolger worden gezocht. Dhr U. STHEEMAN te Amsterdam werd bereid gevonden de zaken van hem over te nemen.

Van der Wijk: Met het binnenkomen der gelden liep het eind 1942 niet meer zo vlot en werd op aandringen van de meergenoemde Zaandamse bankdirecteur [Walraven van Hall] opgericht het z.g. Zeelieden Disconto Instituut (ZDI), teneinde grotere bedragen te kunnen lenen. Hiertoe werden als kwitanties gebruikt o.a. oude waardeloze effecten. Alleen de nummers der effecten werden geregistreerd, doch geen namen van personen genoteerd. Gelden uit het Z.D.I. zouden oorspronkelijk alleen door ons kunnen worden opgenomen tegen deponering van de volle waarde aan kwitanties. Hiertegen werd te Amsterdam nogal eens gezondigd.

Filippo. In het voorjaar van 1943 echter waren grote bedragen binnengekomen, vooral uit Twente en Brabant, zodat in Maart 1943 in kas waren meer dan 850 briefjes van fl. 1000.--. Op Zaterdag 13 Maart werd 's middags te 5 uur bekend gemaakt, dat briefjes van fl. 1000.-- ongeldig waren en enkel op de belastingkantoren konden worden ingewisseld.

Alhoewel het gelukte om Maandagmorgen vroeg op diverse plattelands- postkantoren geld te wisselen, was dit niet voldoende en hielden de Heer VAN DER WIJK en ik dien Maandagmorgen reeds te 9 uur een bespreking met de Inspecteur der Belastingen J. VAN TILBURG te Hillegersberg. Genoemde heer werd gevraagd of er een mogelijkheid bestond om belasting te betalen van kapitaalkrachtigen of industriële personen met briefjes van fl. 1000,- uit de kas van de "Zeemanspot". Niet alleen was de Heer VAN TILBURG volkomen bereid dit te organiseren, maar wist zelfs in zeer korten tijd een 5-tal als vaderlandslievend bekend staande Inspecteurs te bewegen, hetzelfde te doen.

De kas der "Zeemanspot" was alzo op Woensdag 17 Maart al de briefjes van fl. 1000,- reeds kwijt.

De Heer VAN TILBURG werd vervolgens gevraagd of hij er bezwaren tegen had als nog meerdere briefjes van fl. 1000,- zouden worden geleend en aldus nog meerdere belasting betalen. Hij eiste de zekerheid dat het geen "zwart" geld betrof en dat ook de medewerkers aan dit fameuze plan niet zouden trachten briefjes tegen gereduceerde prijs te kopen. Deze zekerheid werd vanzelfsprekend gegeven. Hierdoor werden te Rotterdam, Amsterdam, Den Haag, Haarlem en Zeist tezamen voor meer dan een miljoen gulden aan briefjes geleend.

De belastinggelden werden vervolgens volgens de gewone termijnen aan ons terugbetaald. Dank zij de medewerking van de Heer VAN TILBURG had nu de "Zeemanspot" te beschikken over een grote reserve kas.

In 1943 werd verzocht de z.g. "Verjaardagspot" voor minderen zeelieden, opgericht door beambten van Philips Eindhoven [*Iman Jacob van den Bosch en Cornelis A. Gehrels*], over te nemen. Degenen die daarvoor werkten, trachtten ernstiger doelen te bereiken voor constructief verzet, waaruit het N.S.F. geboren werd.

De Heer F.J. DE JONGE te Breda, die oorspronkelijk aan de z.g. "Verjaardagspot" werkzaam was, schaarde zich toen geheel aan onze zijde en heeft met zijn assistent de Heer I. GAZAN en een groep dames vooral vele minderen en visserlui door het gehele land laten bezoeken en betalen.

De Heer E.J. VAN DER LINDEN [*van de Lloyd*] te Rotterdam voerde hiervan de administratie.

Sanders. *Verslag gesprek met F.J. de Jonge, gezagvoerder Kon. Rott. Lloyd, te Breda op Maandag 12 Nov. 1951.*

Oorspronkelijk ben ik geen deelhebber geweest van de Zeemanspot. Mijn illegale werk begon met een groep jongelui in Eindhoven werkzaam bij Philips, ik werkte toen onder de schuilnaam Tromp. Deze groep keerde gelden uit aan degenen, die dat nodig hadden, en wel bij verjaardagen. Dit deden zij uit een fonds, Trompfonds of ook wel Verjaardagsfonds geheten. Uit dit Verjaardagsfonds werden ondergedoken marechaussees, ondergedoken militairen etc. gesteund, kortom allen die door toedoen van de bezetter in financieel slechte positie waren komen te verkeren. De gelden kwamen binnen o.a. dank zij de activiteit van mijn broer W. A. de Jonge, directiesecretaris van de N.V. Philips. Kopstukken uit de Eindhovense groep waren ook Broos en Joor.

Alles wat in het fonds binnenkwam was à fonds perdu, dus alle uitgekeerde bedragen waren schenkingen

Geëist werd, dat zij die voor het N.S.F. zouden collecteren niet zouden werken voor de 'Zeemanspot', daar dit verwarring zou stichten. Onvermijdelijk moest het N.S.F. de politieke kant uitgaan en daarvan wenste de 'Zeemanspot' vrij te blijven. Ook hiertegen werd te Amsterdam nogal eens een enkele keer gezondigd.

Behoudens de gevallen der minderen, werd nooit boven de week- of maandbrieven uitgegaan en werd aan de officiersvrouwen de hoogstnodige steun verstrekt. Extra werden nog gesteund families met studerende kinderen en ziektegevallen. Ook werden wel voorschotten verleend voor het eventueel installeren van afgestudeerden. Er werd zoveel mogelijk volgens een daartoe opgestelde schaal ondersteuning verleend.

De toelage aan de minderen bleef de grootste zorg baren. Niet van alle reders konden de bemanningslijsten gemakkelijk worden verkregen. Ook bij de Marine waren hierbij hiaten, zodat zeer zeker niet geboogd kan worden compleet werk gedaan te hebben.

In Nov. 1943 werd contact gezocht door de Heer Mr. F. J. M. A. H. HOUBEN te Den Haag, reserve-kolonel der Landmacht, die mededeelde dat de betalingen aan de landmacht-vrouwen hopeloos in de war waren en vroeg of de uitbetalingen aan enkele hunner konden worden overgenomen. Het bleek dan ook uit de verkregen lijsten, dat vele dames nooit bezocht waren en in zeer kommervolle omstandigheden verkeerden. Hierin werd naar beste weten verandering gebracht, ofschoon de voogden reeds met werk overstelpt waren.

Sanders: *Verslag van het gesprek met den Hoogedelgestrenge Heer Mr. F.J.M.A.H. Houben, Commissaris van de Koningin der Provincie Limburg te Maastricht op Donderdag 2 Aug. 1951.*

Tijdens de bezetting heb ik voor verschillende instanties illegaal werk gedaan: voor de B.S., op Interkerkelijk gebied voor de voedselvoorziening en ook voor de Zeemanspot. Wij spraken destijds meer over Engelandvaarders.

Dhr. A.J. Teunissen heeft mij met het werk voor de Zeemanspot in contact gebracht. Hij woonde in Dordrecht en was later ook werkzaam voor de Stichting 1940-1945. Dhr. Verbaan woonde te Den Haag: hij is gepakt, naar Duitsland gevoerd en omgekomen.

Zijn vrouw heeft zijn werk voortgezet; zij heeft veel moeite gehad met het verkrijgen van een verklaring van overlijden van haar man. Met behulp van mr. Philip van der Ven, advocaat in Den Haag, is zij daarin tenslotte geslaagd. Verbaan was een fijne vent.

Met kapitein Filippo heb ik heel veel mondeling en schriftelijk contact gehad. In Hillegersberg bij hem thuis heb ik eens [Walraven] van Hall ontmoet. Mijn werk voor de Zeemanspot bestond uit het inzamelen van gelden; in totaal heb ik zo én voor de Zeemanspot en voor andere goede doeleinden plm. f. 120.000.-- bij elkaar gekregen.

Ik leende het grootste gedeelte van dit geld o.m. van vriendjes met de mededeling, dat de regering borg stond voor de terugbetaling ervan conform de radiorede van minister Steenberghe, die waarschijnlijk aanwezig

was dat ná afloop van de oorlog de Regering zich voor deze bedragen zou sterk maken, hetgeen achteraf ook bewaarheid is geworden.

Als bewijs dat dit geld geleend was diende b.v. een aandeelbewijs, zoals ik U er hier één toon van "De Nederlandsche Papierhandel" (gaat hierbij). Ik noteerde alleen het nummer, in dit geval moet dat dus 0544 geweest zijn.

Het ontvangen geld droeg ik af aan den Heer Teunissen of aan kapitein Filippo. Voor zover ik mij herinner ging dat meestal van hand tot hand.

Al mijn illegaal werk heb ik in Den Haag gedaan; ik was daar bij de Staf B.S. Mijn kantoor was daar op Buitenhof 8; tussen de Hoofdwacht en café Riche. Op mijn kantoor zijn heel wat stoutigheden gebeurd, maar toen realiseerde je je niet altijd, hoe gevaarlijk dat allemaal was. Soms stonden er wel vijf tot acht fietsen voor de deur, van koeriers enz.; vooral veel meisjes deden koeriersdiensten. Die fietsen vielen niet zo erg op, omdat de hoofdwacht naast mijn kantoor was, zoals gezegd.

Kapitein Filippo en de Heer Teunissen hebben mij op Buitenhof 8 herhaaldelijk bezocht. Ook de oud-wielrenner Barbier bezocht mij daar, voor koeriersdiensten.

Na de bevrijding waren veel mensen verbaasd, dat zij hun geld terugbetaald kregen: zij hadden het veelal als een gift beschouwd, maar konden het soms best gebruiken. Anderen echter stelden het terugbetaalde geheel of ten dele ter beschikking van instanties als de Stichting 1940-1945.

Het lijkt mij zeer nuttig, dat de geschiedenis van het verzet in het algemeen, en van de Zeemanspot in het bijzonder, wordt vastgelegd, speciaal voor het nageslacht. Maar ik houd niet van "heldenverering": ik verzoek U dan ook mijn naam niet of slechts terloops te noemen. De nadruk behoort meer te worden gelegd op de namen van hen, die voor de goede zaak hun leven lieten; en het meest wel op de zaak waarom het hier ging, namelijk om de eenheid van ons volk in de strijd om het herwinnen van een vrij vaderland.

- - - - -

Filippo: Gedurende de zomermaanden 1942 en 1943 werden veel kinderen van zeevarenden uit het Westen des lands overgebracht naar het oosten en aldaar in goede handen toevertrouwd. Deze uitzending werd in Aug. 1944, gezien de toestand aan het front, gestaakt.

Vele medewerkers werden gevangen genomen, enkele gefusilleerd en dit bracht begrijpelijkerwijze verlies mede van administratie, kwitanties en in sommige gevallen zelfs van gelden. In Aug. 1944 werden te Den Haag tegelijkertijd gevangen genomen de Heer A. J. Teunissen, wat een zeer groot verlies betekende daar hij vrijwel de meest ambulante persoonlijkheid in de 'Zeemanspot' was geworden, en de Heer J. W. Verbaan uit Den Haag, waarbij de gehele administratie van Den Haag en ook voor vier maanden aan kwitanties verloren gingen.

Bij het uitbreken van de spoorwegstaking [sept. 1944] werd contact verkregen met [de heer Barbier] een oud-wielrenner uit Den Haag. ten einde per rijwiel de verbinding met de voogden nog zoveel mogelijk te onderhouden. Deze werden hoe langer hoe moeilijker; nog bijtijds konden alle voogden voorzien worden van z.g. invasiegelden, die enkel gebruikt mochten worden als alle communicatie met Rotterdam zou zijn verbroken.

Uittreksels briefwisseling uit 1944 tussen kapitein Filippo en mr. Houben, Den Haag.

Hillegersberg 26/10/44. Hooggeachte Heer. Mr. B [Barbier, oud-wielrenner] stelt mij weder in de gelegenheid om U iets te laten horen. Ik had vorige week nog verbinding met den Bosch en Breda. Daar ging alles nog goed. Ik moet echter gaan rekenen op een langere duur van den oorlog. Het is wel lastig daar communicatiemiddelen nu eenmaal ontbreken. R'dam is nog bevoorrecht boven andere steden wat gas en elektriciteit betreft, voor andere steden wordt het echter de hoogste tijd.

Hillegersberg 10 Nov. 44 Hooggeachte Heer. Vanmorgen werden de omstreken hier afgezet en de mannen tussen 17 en 40 moesten voor den dag komen. Vanmiddag marcheerden honderden af in de richting Utrecht.

Ik weet niet wanneer Ir. B. [?] naar den Haag kan gaan, daarom stuur ik U dit schrijven maar even over de Post. Vriendelijke groeten veel succes. Een oud wielrenner doet weer boodschappen op grote afstand.

Den Haag, 13 Nov 1944. Den WelEd.Gestr. Heer A. Filippo, Berglustlaan 11, Hillegersberg. Ik zend U hierbij even bericht dat ik in het bezit ben gekomen van de verschuldigde 10 mille tegen overlegging van het stuk "De Nederl. Papierhandel" - Bewijs van Aandeel No. 552. Indien het weer wat gunstiger is hoop ik U een en ander zelf even te komen brengen hetzij dat Ir. B. [?] eerder dezen kant uit komt. In de hoop dat het U goed moge blijven gaan.

Hillegersberg 16 Nov. 44. Hooggeachte Heer. Een dezer dagen in elk geval vóór 25 Nov. zal zich even bij u vervoegen den Heer Barbier, die voor mij het contact tracht te onderhouden. Voor het volgend jaar na 1 Febr. zal ik het moeilijk gaan krijgen wat de financiën betreft, tenzij de vage toezeggingen die ik deze week kreeg werkelijkheid worden. Barbier weet niet waar het om gaat, misschien heeft hij een vermoeden, doch is gewoon werktuig.

Den Haag, 24 November 1944. Den WelEd. Heer A. Filippo, Hillegersberg. Via de Heer Barbier overhandig ik U een cheque met advies op de Amsterdamsche Bank ten bedrage van f.20.000 - vrij geld - welke cheque direct te verzilveren is. Deze som heeft betrekking op de U bekende overgenomen effecten te weten één groot f.10.000 - De Nederlandsche Papierhandel - Bewijs van Aandeel No. 552 en één groot f.10.000 - De Nederlandsche Papierhandel - Bewijs van Aandeel No. 553. Den Haag heeft een bewogen week achter den rug. Ik heb B. een goede tip kunnen geven waarvoor hij een bewijs heeft gekregen om vrij te fietsen. Met vriendelijke groeten, Uw. dw.

- - - - -

Filippo: Het bedrag der uitkeringen is in den loop der jaren belangrijk omhoog gelopen. In Januari 1945 werd geconstateerd dat nog voor maximaal 3 1/2 maand geldmiddelen aanwezig waren. Er werd daarop een dringend beroep gedaan op de Rotterdamsche reders en met succes. Behoudens het aandeel van de N.A.S.M. dat onmiddellijk aan mij ter hand werd gesteld, hebben de grootere reders met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1945 gelden gestort ten gunste van den Heer VAN DER WIJK te Hillegersberg. Deze rekening heeft een geheel aparte liquidatie.

Sanders: nader gesprek met Dr. Ir. S. van der Wijk op Maandag 16 Maart 1953.

1. De Zeemanspot heeft zich nooit met ander werk willen inlaten. Integendeel hebben wij al onze mensen altijd gezegd, het werk voor de Zeemanspot niet te verwarren met ander werk. Wilde men persé ander werk verrichten, dan zou men het werk voor de Zeemanspot moeten laten schieten en zouden wij daarvoor weer andere mensen aanzoeken.

2. Ik herinner mij niet, dat ons is gevraagd om werk voor het Landrottenfonds te verrichten. Het verbaast mij echter geenszins dat, indien dit verzoek ons is gedaan, daarop niet werd ingegaan. Dit zou immers geheel tegen de regels van het spel zijn geweest.

3. Begin Januari 1945 dreigde de kas van de Zeemanspot te Rotterdam uitgeput te geraken. Na voorafgaand overleg met Kapitein Filippo ben ik practisch alle rederijen in Rotterdam langsgegaan om geld in te zamelen; de Holland-Amerika Lijn en naar ik meen, ook de Halcyon bezocht Kapitein Filippo zelf omdat hij daar goede relaties had.

Ik liet dit geld gewoon storten op een rekening te mijnen name bij Mees en Zonen. Dit was een nieuw geopende rekening, tevoren had ik op eigen naam geen rekening bij Mees. Een dergelijke rekening leek mij veel minder aandacht te trekken dan een rekening op gefingeerde naam. Inderdaad zijn daarover nooit moeilijkheden gerezen.

In totaal heb ik op deze rekening f.200.000,-- ontvangen. Bij de bevrijding was daar nog f.80.000,-- van over.

Uittreksels briefwisseling uit 1945 tussen kapitein Filippo met mr. Houben.

Den Haag: 26 Januari 1945. Van verschillende kanten komt het verzoek tot mij of het niet mogelijk is in natura verstrekkingen te doen, want goederen- aardappelen- peulvruchten enz. staan meer in de belangstelling dan geldmiddelen. Overigens een probleem dat bij iedereen zich voordoet.

Hillegersberg 1/2/45. Eindelijk is het mij gelukt een klein succesje te boeken n.l. een krediet van 60 mille per maand. Dit is wel mooi maar lang niet voldoende, ik ben echter nog steeds op het oorlogspad en hoop de volgende week nog wat extra te krijgen. Het gaat wel moeilijk daar ik als terrein enkel Rotterdam en omstreken heb, de financiering heeft dus gewoon voortgang en ben ik nu wel weer tot 1 April onderdak.

Het schijnt in alle steden hetzelfde te zijn met de moedeloosheid, doch ik hoop nu men in het Westen ook aan het knagen is gegaan de mensen weer wat meer vertrouwen in de toekomst zullen hebben. Wat ons dan weer ten goede komt. Bestaat er nog een mogelijkheid van een opslagplaats in Den Haag, dan zal ik trachten om levensmiddelen daarheen te krijgen voor onze patiënten. Ik zal een poging doen u hoort dan wel meer van mij.

Filippo: In principe werden N.S.B.- vrouwen en dames die omgang hadden met Duitsers niet van steun voorzien. Ook hen, die een moreel slecht leven leidden, werd steun onthouden.

Regelmatig werd te Hillegersberg door enkele heren een bespreking gehouden, totdat de veiligheid eiste deze te staken. Ook de gebruikelijke vergaderingen moesten worden verlegd; er werd onderdak gevonden ten huize van de Heer [kapitein] Morée te Rotterdam.

Dit verslag wordt gaarne besloten met een woord van bijzondere dank aan hen, die hetzij met hun giften, hetzij met hun leengelden de 'Zeemanspot' in staat hebben gesteld de vrouwen der zeevarenden vanaf het tijdstip der verlaging van de delegaties tot het eind van de oorlog te helpen.

Rotterdam, Augustus 1945. [w.g.] A. Filippo.